

Boj na požiralniku

Prežihov Voranc.

1

Dihurjeva bajta je imela pet njiv, na največjo je prišlo nekaj okrog dva birna posetve. Kadar so spomladi, ko je mecesen na gori že ozelenel, Dihurjevi začeli z oranjem, so sosedje rekali:

„Pri Dihurjevih že spet zemlja gori!“

Dihurjev svet je ležal na zgneteni grudi ogromnega plazu, ki se je v starih časih udril visoko na gori in do gole skale vse poplaknil v dolino. Radi tega se je pri hiši pravzaprav rekalo pri Plazovniku, vendar je vsa soseska že od nekdaj rabila ime Dihur.

V suhih letih, ako vigredi ni žgal suhi veter in je bilo brez toče, so Dihurjeve njive dajale po navadi štirikratno seme. To je bila že dobra letina. V mokrotnih letih pa so včasih komaj seme vračale. Nekoč je dal oves na njivi „spodnja čeljust“ desetkratno seme. Ko je takratni Dihur stresel zadnji, dvaindvajseti biren v predal na podstrešju, je vzdihnil:

„Tako bi nosil vse življenje...“

Bilo mu je takrat sedemdeset let. Za spomin na tako letino je vsekral v podboj gumna letnico 1876.

Take letine od tistih dob ni bilo nikoli več.

Svet, katerega je obdelovalo že toliko Dihurjevih rodov, da nihče začetka ni pomnil, je bil mokroten, ilovnat. Povsod je silila iz njega sluzasta mokrota, ki se ni dala osušiti. Niže v dolini so vreli na dan številni studenci. Stari ljudje so pravili, da gora na tem mestu stiska vodo iz sebe. Svojevrstna pošast so bile mlakuže, kjer je mokrota posebno močno udarjala na dan. Te mlakuže so Dihurji imenovali „požiravniki“, menda zaradi tega, ker so požirali, uničevali rast. Požiravniki so se prestavljali po vsem polju. Včasih je tak požeruh deloval na enem mestu nekaj let, posrkal vase vso rušo s svojimi požrešnimi čeljustmi, potem se je pa potuhnil pod zemljo in se naenkrat pojavil kje na drugem koncu in znova začel svoje razdejanje. Včasih je enemu takemu potuhnjenju sledilo več novih požeruhov. Temu so Dihurji rekali:

„Požiravnik je rodil!“

Dihurjevi so se borili rod za rodom z lakotno, rdečo zemljo, tešili njen glad z gnojem, parali ji nadržja, razbijali grude njenega čela, odpirali žile njenega osrčja in mašili žrela požiravnikov z odpadki, prhovino in kamenjem. Vse zastonj! — Zemlja je ostala vedno enako nenasitna in požrešna, hlastno je goltala gnoj in ga brez sledu posrka-

vala kakor znoj njihovih rok in čel. Zdelo se je, da se njene lakotne ilovnate čeljusti požrešno stegajo po samem Dihurjevem rodu, srkajo za njegovim mozgom in za njegovo krvjo, zakaj rod za rodom je postajal krmežljavejši.

Polovica živeža, ki je obstojal iz ovsenega kruha in močnika, so dajali požiravniki, ostalo so morali Dihurji pridelati drugod ali pa pristradati. Zategadelj je bilo znano vsem gospodinjam po vsej soseski, da so Dihurji razvpiti rezači ogromnih kosov kruha in da ni priporočljivo, polagati pri malicah premalo načetih hlebov pred nje.

In kakor nalašč je pri Dihurjevih neprestano tekla zibelka. Tudi sedaj je kričalo pri bajti pet malih Dihurjev, čeravno je bila mati Dihurka šele kakih deset let pri hiši. Neki stari Dihur je napravil zibanje na vodni pogon od studenca za plotom. Sosedje so trdili, da so bili vsi na ta način zibani Dihurji nekoliko zavaljani in da se jih ta lastnost še danes trdovratno drži. Ta čudežna naprava je še sedaj pod streho.

Komaj so se mladi Dihurji dobro znebili pleníc, so se že razpršili po svetu po raznih pastirskih službah. Po navadi so Dihurji napredovali do volarjev, Dihurke pa do kravaric, le redkokdaj se je pripetilo, da se je kak Dihur priženil na kako bajto, ali Dihurka omožila na grunt. Vedelo se je le to, da so Dihurji v daljni žlahti z bogatim kmetom Košuto onstran gore, kjer je nekđaj gospodinjala Dihurjeva strina. Vendar se Košute niso brigali za to sorodstvo, narobe, celo sramovali so se ga. Dva Dihurjeva strica sta ostala pri rudarjih v Mežici. Nikoli nista prihajala domov, pri bajti pa je nastala legenda o njunem čarobnem, gosposkem življenju.

Ko je imel sedanji Dihur deset let, ga je mati odvedla h kmetu Osojniku pod goro za pastirja. Vso pot mu je slikala izobilje, ki ga tam čaka, meso, potice in pogače, da Dihurček pri slovesu niti solze ni potočil. Toda tam ga je čakalo trdo življenje. Sit je sicer bil, toda napor službe so presegali njegove moči. Čez dan je pasel petnajst glav govedi, zvečer po večerji in skoraj do polnoči pa vole, ki so čez dan delali pri ozimini in po deteljščih. Zjutraj ob treh pa ga je veliki hlapec Matija že zbujal k mlačvi.

Pogosto je pastirček zaspal na kupu slame. Tedaj ga je Matija budil s cepcem:

„Ali boš zastonj žrl kruh, ti dihur dihurski!“

Nato je zlobno natolceval:

„Pazite na jajca, Dihur je pri hiši!“

Rada ga je imela edino dekla Mica, to pa menda zato, ker sta z materjo včasih skupaj služili.

Dihur dihurski! Nihče drugi mu ni privoščil lepe besede.

Pastirček je požiral solze in tešil zakrknjeno jezo na paši; ko je bil sam z živino, se je privijal k bavhom in jirsom, se grel ob njihovih toplih telesih ali pa se zatopil v otožne, jesenske barve lesov in polj. Včasih pa je pozabil na neprijetne misli, spreletela ga je pastirska prešernost, da je zavriskal čez globel do sosednjih bregov, kjer so pasli drugi pastirji. Zavriskal je dvakrat, trikrat, ko pa je zaželeni odziv izostal, je malodušno umolknil in se skril za grmovje, da bi ga pastirji, ki so ga prezirali, ne opazili.

Včasih so sosedni pastirji kakor obsedeni vikali čez globel:

„Ole, ole-e-e Dih-u-u-r!“

Nekega takega mrhuna je mladi Dihur premikastil pri potoku ob meji. Drugi dan sta ga počakala dva in sta mu vrnila.

Nekega jutra, ko je pri mlačvi zopet zadremal na kupu slame, mu je iberžnik pljusnil žehtar vode na glavo. Dihurček je pravkar sanjal nepopisno sladke sanje o pogačah in o beli posteljici. Popadla ga je jeza in zagnal se je v fantina kakor sršen. Prestregel ga je Matija in ga začel rezati s cepcem, kamor je padlo, dokler ga mu ni iztrgala iz rok dekla Mica.

„Ali ga boš ubil!“

„Kruha si še ne zasluži, tepel bi se pa žel!“

Malega Dihurja so skeleli udarci in skelela ga je duša:

„Kaj sem jim storil?“

Silno sovraštvo ga je obšlo do vseh in ko je dekla Mica odšla mlest, je neopaženo izginil s skednja in jo pobrisal proti domu.

„Nočem več služiti. Poyedal bom očetu in materi, kako se mi godi, in gotovo bom smel ostati doma. Ali pa me bodo dali drugam!“

Toda čim bliže bajti je prihajal, tembolj ga je opominjala vest:

„Kaj si storil?“

Na misel so mu prihajale materine besede, ki mu jih je rekla ob slovesu na Osojnikovem dvorišču:

„Lepo priden bodi in potrpi, četudi te kaj trdega zadene. Pri Osojniku boš kruha sit, doma pa vas je še pet.“

Sklenil je, da bo na kolenih prosil starše, naj ga ne naženejo nazaj. Ko pa se je približal ob prvem svitanju domači bajti in videl izza plota očeta v odrini za hlevom sekati steljo, mu je upadel ves pogum. Ako bi srečal mater, bi bilo vse drugače. Z materjo mora najprej govoriti!

Skobacal se je za plotom po vseh štirih do bajte in prisluhnil. Čul je hlatasti plamen na ognjišču, matere pa ni bilo nikjer.

Tedaj se je oglasil v izbi bratec Lekšej:

„Mati bo zvečer prinesla pogače!“

Begunca je spreletela groza — mati je bila na dnini. Kaj storiti? Očetu ni smel pred oči, zato je skrivaj zlezal na podstrežje in se skril

med staro šaro v kot, kjer je kljub skeleči skrbi kmalu zaspal in se je zbudil šele v mraku. V veži je slišal materin glas. Bil je silno lačen. Ko se je že mislil skobacati po stopnicah s podstrešja, je mahoma zaslišal tudi očetov glas. Stisnil se je nazaj v kot. Nato je slišal, kako so spodaj večerjali, kako sta se Lekšej in sestra Lenoga prepirala, kdo bo postrgal močnikov pisker, in kako je oče prekinil prepir s tem, da je z žlico oplazil bratca po roki in je ta zavekal. Potem je slišal, kako so se spravili spat, kako je zaropotal zapah vežnih vrat in nato se je bajta zavila v hladni, jesenski mir.

Dihurček je z grozo uvidel, da je ob večerjo. Ker je spal čez dan, tiste noči dolgo, dolgo ni mogel zatisniti oči. Prisluškoval je sopenju spečih staršev, bratov in sestic, ki je prihajalo iz izbe, zraven pa je koval načrte za drugi dan. Začelo ga je zebsti; zakopal se je v pleve in cunje in slednjič zaspal.

Zjutraj je najprej počakal, če pojde morda oče z doma na dnino. Toda odšla je le mati. Dasiravno je begunca krčevito mučil glad, je vendar zdržal ves dan na podstrešju v nadi, da bo zvečer ujel mater na skrivaj. Ali tudi tisti večer se mu to ni posrečilo. Ko je šla mlest, jo je izpod strehe rahlo skušal priklicati.

„Mati, mati!“

Materi se je zdelo, da sliši pritajen glas; obstala je pred pragom, a tisti hip je prišel od hleva sem oče in jo zmotil. Potem je bilo kakor prejšnji večer, večerja, rožljanje zapaha in nato dihanje spečih ljudi iz izbe.

Naslednje jutro je Dihurčku začelo postajati slabo. Ali s slabostjo nikakor ni hotela utihniti vest ali miniti strah. Proti poldnevu pa ni mogel več prestati in tedaj je odločno vstal, češ, naj se zgodi kar hoče, in se odpravil k stopnicam. Tedaj je kakor nalašč prišla mati okrog ogla. Ko jo je poklical, se je najprej skoraj onesvestila, potem pa skrivaj, da bi je oče ne opazil, zlezla na podstrešje.

Mladi Dihurček se je onemogel privil k njej:

„Kruha!“

Ni ga vpraševala, temveč mu je skrivaj prinesla pisker mleka in kos ovsenega kruha.

Potem ji je šele zaupal, da je že tretji dan skrit na podstrešju in da je pobegnil.

„Ali bodo oče hudi?“ je bojazljivo popraševal.

„Silno hudi bodo!“

„Prosíte jih vi!“

„Ali bi ne šel nazaj?“ ga je vprašala mati prizanesljivo.

„Nazaj ne grem!“ je rekel deček trdovratno.

Tri dni ga je mati skrivala na podstrešju in dan na dan odlagala, povedati očetu resnico. Četrty dan pa je Dihur slučajno iskal nekaj na podstrešju in ga pri tej priliki odkril pod cunjami.

Njegove oči so se izprašujoče zavrtele v pastirčka.

„Pobegnil sem!“ se je začel izpovedovati mladi Dihur.

Oče ga ni prašal niti besedice o vzroku, temveč ga je za lase potegnil na dvorišče, mu potegnil hlače na pete in ga začel neusmiljeno mlatiti. Ko je mladi Dihur prenehal vekati in je iz njegovih ust prihajalo le še slabotno grčanje, je iz veže planila Dihurka in z enim sunkom iztrgala otroka iz očetovih rok.

„Mene ubij, če hočeš!“

Do večera je ležal mladi Dihur nezavesten na klopi v veži. Mati ga je močila z vodo, njegovi bratci in sestrice pa so s preplašenimi očmi gledali vanj. Ko je prišel k sebi, je oče trdo ukazal:

„Vstani in pojdi z menoj!“

Mati je molčala. Deček je vedel, kaj to pomeni. Tiho je vstal in se odpravil na pot. Pri lesi se je ozrl nazaj na hišni prag, da bi videl mater, brate in sestrice. Potem se vso pot ni več ozrl.

Bosonogega in gologlavega, kakršen je pobegnil iz službe, je gnal oče nazaj k Osojniku. Pastir je korakal tri korake pred očetom in se tresel od mrzlice. Molčala sta vso pot, šele pri Osojnikovi lesi je oče rekel:

„Ko prideva v hišo, poklekni pred gospodarja ter ga prosi odpuščenja v pričo vseh ljudi!“

Pri Osojniku je bila družina zbrana pri malici.

Pastirčku se je stemnilo pred očmi od jeze in bolečin. Kakor izgubljen je obstal sredi sobe.

„Poklekni!“ je zapovedal oče in ga potisnil na kolena.

Pastirček je pokleknil in sklenil roke kakor k molivi ter krčevito zaihtel, izpregovoriti pa ni mogel.

„Prosil!“

Med ihtenjem so se slišale pretrgane besede:

„Odpustite mi in vzemite me nazaj, nikoli več ne bom tega storil!“

Nato ga je popadel jok.

Tedaj je vstal Osojnik od mize in rekel:

„Dihur, vedel si, kaj se spodobi! Od nas še nihče ni pobegnil!“

Nato je velika dekla Mica dvignila pastirčka k sebi na stol in ga začela tešiti. Toda pastirček ni mogel jesti in še vedno se je tresel.

Velika dekla Mica je srdito izbruhnila:

„Ali ste zverine ali kaj!“

Dihur je malo posedel na klopi pri peči, ko pa je odhajal, se ni poslovil od sina, temveč je za hip obstal med vrati in hlastno, skoraj proseče rekel:

„Ne zmerjajte ga, ker tega ne prenese!...“

Vsa izba je vedela, kaj to pomeni, in je molčala.

Od tistih dob je mladega Dihurčka metala božjast.

2

Ker je bil najstarejši, je pripadla bajta njemu, dasi je bil božjasten. Izmed bratov ni hotel nobeden zapustiti rudnika, češ da nista radovedna na dihursko lakoto. Pri bajti je našel pet ovac, tri koze, kravo in dveletnega junca ter petsto kron dolga, cenjena pa je bila bajta na tisoč kron.

Oženil se je pri bajti na Komeljnu. Ko je mlada Dihurka prišla z materjo na ogled, je Dihur pri razkazovanju svojega imetja vzdihoval zaradi mokrotnega sveta. Toda obe, mati in hči, sta ob pogledu na številne vrelce naravnost žareli.

„Že samo to je velika milost, da je voda pri hiši!“ sta rekli.

Pri njih doma na celem gruntu ni bilo studenca, suša je bila njihov največji sovražnik. Zato se je pri bajti rekalo pri Sušniku.

Ali po petih letih je Dihurka prvič vzdihnila:

„Suša vzame človeku kos kruha, moča pa dva!“

Vendar je to rekla prvič in zadnjič, zakaj takoj nato je Dihurja vrgla božjast in ga še ni nikoli tako zdelala kakor takrat.

Že ob prevzemu bajte je dejal sosed:

„Prodaj bajto meni, kaj boš obdeloval to rdečo lakoto!“

Toda Dihur, ki je bil do grla sit hlapčevskih služb, si je predstavljal na bajti neodvisno življenje, zato mu je odgovoril:

„Boš videl, kaj bom iz bajte napravil!“

Po njegovem mnenju je bilo treba svet samo osušiti. Z ženo sta strastno začela kopati drage, toda v desetih letih nista osušila niti pedi zemlje; narobe: njivo na „zapahu“ sta morala zaradi številnih požiravnikov opustiti in tako sta bila ob biren posetve.

Kmalu, ko je prevzel bajto, se je pri fari ustanovila kmetijska podružnica. Dihur je šel na predavanje. Govornik je razlagal, kako se morajo travniki osuševati in je priporočal umetna gnojila. Vsi so se čudili, ko je Dihur prihodnje nedelje prinesel goldinar in se vpisal. Nato je čakal.

Jeseni so začeli razkopavati Jaromilovo močvirje v dolini, prekržali ga s kanali, položili cevi in naslednje spomladi je zrastle trava do pasu. To se je zgodilo z deželno podporo. Dihur se je večkrat plazil

tam okrog in si natišem ogledoval dela. Nato je plačeval udnino še dve leti, tretje leto pa je dejal:

„Jaz bi tudi rad osušil zemljo!“

„Ali misliš goro navrtati!“ so se muzali odborniki.

Po tem odgovoru je postal Dihur naenkrat ves zaripel v obraz. Odborniki so se bali, da bi ga vpričo njih vrgla božjast, zato so šli na komisijo.

Po ogledu je zastopnik deželne vlade izjavil:

„Jaz bi to mokrotno grbo zasadil z lesom, kar zraste, pa zraste. Osušiti pa se zemlje ne da, škoda slehernega denarja.“

To je Dihurja hudo poparilo, toda iz kmetijske družbe ni izstopil. Imel je še eno upanje. Tisto leto so dvema trdnima kmetoma z deželno podporo obokali hleve, nekemu drugemu pa so sezidali moderen svinjak. Dihurjev hlev je bil lesen in na južni strani se je stena že sumljivo grbala, da jo je moral podpirati. Ko se je tudi on javil, so se odborniki jezili češ, zakaj se javlja tako pozno, ko je pravkar zmanjkalo kreditov in bog ve, kdaj bodo spet potrebna sredstva na razpolago.

Prihodnje leto je družba razpečala med člane dva vagona umetnih gnojil po znižani ceni. Ker ga je pa oddajala samo proti gotovemu plačilu, so ga jemali le petičnejši udje. Tedaj je Dihur sprevidel, da ima od kmetijske družbe le škodo, vsako leto mu požre goldinar, zato pa prejema vsakih 14 dni neki list, ki ga ne zna brati, ker je nemški pisan. Zato je izstopil.

Odborniki so bili soglasni:

„Pravzaprav zanj, za kajžarja, itak nima pravega pomena!“

Pri bajti se je tri repe lahko prerediti, štiri pa že težje. Zato so od nekdaj vozili s kravami. Najhujše je bilo oranje, kajti kravi sta komaj in komaj zmagovali težko ilovico. Pri tem sta sopihali, iztegovali jezike in po kolenih kopali dalje. Po setvi sta imeli vsekdar do krvi oguljena vratova. Zato so pri Dihurju krave često zvrgele. Dihurji so bili znani kot neusmiljeni pretepači živine. Sosedje niso radi hodili tja orat zaradi težke zemlje.

„Rajši drugod ves teden, kakor pri Dihurju en dan!“

Še hujša od rali je bila vlaka. Mokrotna zemlja se je živalim neznanško vdiralala in seme, ki je v tako vdrtino padlo, ni nikoli več zagledalo belega dne. Zato sta se Dihurja čestokrat sama vpregala v brano in vlačila samoroč. Po taki vlaki je Dihurja navadno napadala božjast.

Kakor želja za zveličanjem, tako je pri Dihurjevi bajti živela od rodu do rodu želja, ugnati si lastne vole.

Po petih letih garanja doma in po dninah se razmere niso nikamor premaknile. Pri bajti je bilo še vedno petsto kron dolga, ostrejša so

bila potrebna prekritja, hlev je bilo treba podzidati, razen tega je družina skoraj vsako drugo leto narastla za novega uda.

Letine so bile zaporedoma slabe, šesto leto pa je po dolgem času obetalo obilen pridelek. Že dva meseca ni bilo kaplje dežja, požiravniki so se domalega posušili in žita so izvrstno kazala. Zato je bilo po solčnih krajih vse požgano in kmalu je začelo pritiskati tudi po pliberškem polju. Vrhovci in poljanci so preklinjali in od cerkve do cerkve so se vile procesije, ki so prosile za dež. Dihur in Dihurka vsega tega nista videla, nista čutila, se nista udeleževala procesij, temveč sta vživala lepo rast in se vdajala še lepšim sanjam. Le da bi se sosedom ne zamerila, se je Dihurka udeležila prošnje k podfarci. Ko se je vrnila, je vzdihnila:

„Menda nas bog zaradi tega vendar ne bo kaznoval!“

Nekega dne pa je nenadoma prišel k bajti Dihurkin brat, Sušnikov kajžar iz Suhega vrha onstran polj. To je bilo prvič, odkar je bila Dihurka pri hiši.

„Prihajam od Božjega groba, kjer smo danes Suhovršani prosili za dež... Vi ste postali menda že neverniki, pri nobeni procesiji vas ni videti!“ se je odhrkal.

„Pri nas se letos ne smemo pritoževati!“ je rekla Dihurka prizanesljivo.

„Da, ako ne bo toče, nam kruha ne bo treba stradati!“ se je bahal Dihur.

A takoj ga je zapekla vest. Na svakovem izpitem obrazu je iz vsake poteze trepetala strast za dežjem. Sedaj je šele dobro razložil porjavela polja v dolini in za enakimi slemenimi osmojeni Suhi vrh, ki ga je pokrivalo dimasto ozračje pekočega solnca.

Sušnik je pohlepno strmel vanj.

„Dež, dež! — Samo eno noč dežja, pa smo rešeni...“

Nato je nazorno razlagal razdejanje suše na Suhem vrhu; travničina je požgana, ozimina je sprhnela, skoraj do doline so vsi studenci in vodnjaki usahnili, da morajo živino napajati v dolini.

„Lakota nam trka na vrata, lakota!...“

Dihurjema se je svak zasmilil.

„Eno noč moče ne bi škodovalo...“ je menila ona prizanesljivo.

„Toda, kadar začne liti, nima dna!“ se je bal on.

Potem je svak razložil namen svojega prihoda. Pridelke bo suša uničila, v obližju ni pravega zaslužka, zato se je namenil v nemške kraje k tesačem. Nekaj njegovih znancev je že tam in se hvalijo. Prišel je po Dihurja, da gresta skupaj in da bosta drug drugemu pomagala.

„Moram zaradi kruha!...“

Dihur je pristal. Prihodnje nedelje sta odšla z natrcanimi cekarji na Svinjsko planino, ostala tam tri mesece, delala po 16 ur na dan, se pekla na solncu in smoli in živela ves čas od koruzne moke in slanine. Kljub živinskemu trpljenju pa Dihurja ves čas ni obiskala božjast. Ko sta se po mali gospojnici vrnila, sta imela vsak sto goldinarjev v žepu. Polovico je Dihur odrajtal za dolg, iz ostanka pa je pokril hišo in hlev.

Prihodnje leto je vso pomlad neprestano deževalo, rast ni mogla nikamor, žita so rumenela in se vedno bolj udirala v tla. Po senčnih krajih in nižavah je med kmeti kmalu začelo vreti in zopet so se začele prošnje za lepo vreme. Dihur je žalosten postopal okrog svojih njiv ter se z družino vred pridno udeleževal prošenj, razen tega je prispeval tudi goldinar za tako procesijo.

Pri nobeni procesiji pa od Sušnikovih ni bilo nikogar...

„Ali je svak postal antikrist?...“

Nekega dne se je Dihur napotil na Suhi vrh. Čim višje gori je prihajal, tem lepša žita so ga pozdravljala; ozimine so se svatovsko zibale v prvem latovanju, po rebrih je tekmovala košata trava z vresjem.

Pri Sušniku je našel vse dobre volje, žita so kazala lepo in pod bajto je studenec, ki je ob najmanjši suši vsihal, letos prijazno žuborel.

„Bil sem na Svetem mestu...“ je začel Dihur.

„Mi smo se lani zaobljubili Božjemu grobu...“

Dihur se je popraskal za tilnikom in rekel:

„Moral bi stopiti kam, že zaradi drugih...“

„Bil sem pri podfarci zaradi Mlinarja, ki ga včasih potrebujem, ker je prošnjo on plačal... Ali mislil sem si zraven: Mlinar, ti me lahko v uho pišeš, bog mi pa tega spakovanja ne zameri...“

„Pri vas letos lepo kaže!“

„Bog nas varuj toče, pa smo na konju!“ se je hvalil Sušnik.

A takoj mu je postalo žal, ker je videl Dihurjev bridki obraz.

„Solnce, solnce, da bi že enkrat te megle pregnalo...“

„Ko bi se človek lahko zanesel, bi malo vročine ne škodovalo, posebno zaradi košnje. Ali kdo naj se na vreme zanesel!“

Nato je Dihur razodel svoj namen.

„Moram na Svinjsko planino, zaradi kruha moram, ker nas bo drugače moča vse skupaj popila... Ako nočeš z menoj, pojdem sam!“

In naslednje nedelje sta zopet odrinila s cekarji proti Svinjski planini, odkoder sta se vrnila o mali gospojnici, zopet vsak s stotakom v žepu. Dihur je odrinil petdesetak za dolg, iz ostanka pa je dokupil živeža in ostalo mu je še denarja za strah.

Na ta način sta Dihurja v nekaj letih znižala dolg na dve sto kron, podzidala hlev, prekrila ostrešja, dokupila k samcu domače prireje še

junca ter marsikaj preuredila in zboljšala pri bajti. Bilo je podoba, da se bosta z neprestanim delom vendarle izkopala.

Dihur se je udajal lepim sanjam. Ako pojde vse tako po sreči, bi z leti mogoče vendarle dokupil kje kako suho njivo, ki bi bila za krompir in za rž. Potem bi bila bajta dobra.

3.

Slednjič se je Dihurjem izpolnila želja, volička sta dorasla. Bližala sta se tretji vigredi in postala sta godna za jarem. Bila sta sicer še zelo šibka, ker sta rasla ob pičli hrani in kislem zelenju, toda Dihur ju je zgodaj napregel. Prvo preskušnjo sta dobro prestala. Ko sta pripeljala prve gare stelje na dvorišče, je devetletni Neč, ki jima je bil za varuha, tako prešerno mahal z velikansko šibo okrog vprege, da je zadel petletnega brata Pungreja v levo oko, ki mu je izteklo. Dihur je Neča do nezvesti premlatil in kakor nekdanj njegova mati, je tudi sedaj bila Dihurka tista, ki je izdrila nezvestnega dečka iz očetovih klešč:

„Ali bi rad imel dva pohabljenca?“

Pungri je mesec dni tekla sokrvica iz očesa, potem je prerastla mrena in kmalu se je stvar zopet pozabila.

Oves je bil v zemlji, sedaj so orali za ječmen na njivi „bradavici“. Prvi dan se je zlomil lemež. Zvečer je Dihur oprtal celega merjasca na pleča in nesel breme, ki je tehtalo skoraj sto kil, uro hoda h kovaču, kjer sta ga po noči zvarila. Drugi dan je Dihur zopet oral. Voliča ništa bila enakomerno zraščena. Bavšej, katerega je dokupil, je bil nekoliko višji in močnejši, zato je imel tudi pol goži več naloženo, kakor doma zrejeni ramp. Komaj in komaj sta bila kos težki brazdi.

Dihur je preteče bobnal z oričko po lemežu. Zraven je sanjal o zaslužkih pozimi z vožnjami iz grofovskih gozdov, o prodaji, ko bosta približno deset meterskih stotov težka, in o nakupu novega, lažjega para. Enakomerno hrstanje mastne zemlje ga je tako omamilo, da je pozabljal na počitek. Zato je včasih, kadar sta volička radi utrujenosti počasneje otepala po brazdi ali pa sploh ustavila korak, zbesnel, začel vpiti in ju neusmiljeno pretepavati. Mali Neč, ki ju je vodil, je s strahom opazoval očeta. Ko se je umiril, je spet zapadel enakomernosti kretenj in sanj.

Načela sta pravkar zadnji ogon „bradavice“. Mahoma je začel bavšej opletati in se ustavil.

„Hej, skidaj se, dremuh!“ je bodril napol zdramljeni Dihur.

Neč je hlastno vlekel za vrv in zopet je začelo migljati. Ali čez dva, tri korake je bavšej spet obstal.

„Kako goniš!“

Dihur je tresnil z oričko po lemežu, da je zadonelo čez globel.

Zopet je šlo dva koraka, zopet je obstalo.

„Potuha!“

Dihur je planil k bavšēju in ga z oričko oplazil po stegnu, da je dlaka v šopih odletela. Volička sta se zagnala v jarem, a videlo se je, da bi ramp rad potegnil, bavšej pa se jarmu odmiče.

„Čakaj hudič!“ Dihur ga je začel sekati z oričko po trebuhu, po stegnih in plečih, da so se vidno redile klobase. Ko vol kljub temu ni hotel potegniti, je skočil predenj in ga bil po glavi, po očeh in po gobcu, s pestmi, s cokljami. Volu se je pocedila po gobcu sluzasta, krvavkasta klobasa, skakal je v jarmu sem in tja, potegniti pa ni hotel.

Dihur je postajal zaripel, kakor takrat, ko ga je navdajala božjast. Neč se je odmaknil in prestrašeno zrl v besnečega očeta.

„A—a—a!“

Dihur je omagal. Potem je začel preiskovati jarem, toda vprega je bila v redu. Uprl je oči v žival. Vanj je strmelo dvoje onemoglih, velikih, kalnih oči. Koža se je kadila in dlaka se je vidno ježila. Dihurju se je vol zasmilil, žal mu je postalo, ker ga je tako tepel in že je začel z roko brisati krvavo klobaso na gobcu. Spomnil se je, da vpregajo sosedje v mnogo lažjo brazdo po dva para volov.

„Počijmo torej!“

Dočim sta voliča kmalu pozabila na dobljene udarce in začela klappoušiti, se bavšej danes za vse milovanje ni zmenil. Zato je počil čez navado. Ko pa je hotel znova pognati, se je reč ponovila. Dihur je zopet zbesnel, klel in pretepal, ali zaman. Na zadnje je bavšej brez moči klecnil v brazdo. Sedaj je Dihur uvidel, da z volom nekaj ne more biti v redu. Ni mu preostalo drugega, kakor sredi popoldneva izpreči. Doma se je junec zvalil na steljo in ko se zvečer niti kuhanega ovsu ni dotaknil, je Dihur vedel, da je vol bolan.

Na bajto je legla težka skrb. Dihur in Dihurka sta molčala in skoraj vso noč nista zatisnila očesa.

Vol tudi drugo jutro ni vstal. Popoldne sta šla Dihurja orat z zdravim volom in s kravo, otroci pa so čuvali bolno žival.

Vse popoldne se niso premaknili iz hleva. Kobalili so se okrog vola in po njem, božali ga in se z njim pogovarjali.

„Ne smeš umreti, bavšej, ne smeš!“ mu je prigovarjal Neč zaupno.

Na klobase, ki so ostale od udarcev z oričko, je pokladal obkladke iz cunj ter pri tem opravičeval očeta:

„Jutri ne bo bolelo več...“

„Ne smeš umreti, ne smeš, kdo nas bo potem redil...“

Sestra Micika je trgala pri studencih vigredne rože in sočnato travo ter mu tlačila zelenjad v gobec.

„Jutri ne bo več bolelo...“

Desekrat so mu zamenjali steljo in, da bi mehkejšo ležal, so mu nastlali s senom. Debeloglavi Pungra se je plazil po njegovem križu in ga močil s sokrvico ranjenega očesa. Ostala dva, Joza in Lonica, ki sta bila še okorna in majhna, sta se valjala po gnoju.

Vol je neobčutno buljil v otroke, stresal glavo in vse mirno prenašal. Slednjič pa je vstal. Otroci so planili iz hleva in se kakor obsedeni drli:

„Bavšej pa kri ščije!“

Kakor vihra je Dihur pridirjal s polja in onemel; bil je priča, da je vol krvavec.

Še tisti večer je Dihurka prignala starega kmeta iz okolice, ki je zdravil živino. Ta je popil četrť litra črničevca in dejal:

„Za krvavca je najboljšo zdravilo nož! — Ker ste siromaki, računam samo krono.“

Dihur pa upanja ni takoj pokopal. Čakal je še dva dni ter zalival vola z raznimi domačimi zdravili. Toda vol je hiral, kakor bi z nožem rezal meso z njega. Oba večera je družina kleče zmolila rožni venec, da lbi bog vola otel.

„Molite vi k bogu, vas bo uslišal, ker niste pregrešni!“ je ukazala mati otrokom.

In otroci so cele ure preklečali v molitvi.

Ali bog njihovih prošenj ni uslišal; tretjo noč se je Dihur skrivaj spravil v trg k mesarju. Ta je zmajeval z glavo, se najprej branil, potem pa je povedal ceno, da je Dihurja zapeklo v grlu.

Še tisto jutro pred svitom so bavšēja odpeljali.

Dihurjeve sanje so se na mah zrušile. Dobil je komaj kožo plačano, vse ostalo, kupnina, reja, dobiček in trpljenje na Svinjski planini pa je bilo uničeno. Še tisti dan ga je vrgla božjast.

Soseska pa je razglašala:

„Dihur je vola strgal!“

4.

Ko je zazoril ječmen in je prišel čas košnje, so dolinci želi že pšenico. Na predvečer ječmenove žetve je prišla od Jaromila pošta, da bodo drugi dan želi pšenico. Pri Jaromilu je bilo treba odslužiti bika, vsega tri dni.

Dihurja sta se posvetovala:

„Mora se odložiti!“

Dihurka je drugo jutro naložila na glavo zibelko z Lonico in odšla žet. Ko se je zvečer vrnila, je rekla:

„Jaromil bo dobil petdeset birnov ozimne pšenice!“

Dihur je že dva dni odsluževal pri sosedu mlin in kosil od zore do prve malice.

„Kam bo sosed z mrvo?“

Oba sta se bala dotakniti se ječmena in košnje. Šele, ko je Dihur odhajal na parno k počitku, je vzdihnil:

„Da bi le toče ne bilo..“

Bil je izmučen in spanec mu je legal na oči. Na parni je skozi špranje svetila mesečina, dišalo je po starem senu in po trohnobi, od zunaj pa je pritiskal vonj tople poletne noči. Izza bajte je opojno dehtela stara lipa. Bilo je tiho, komaj in komaj se je slišalo šelestenje sliv, za njimi je molčal gozd. Dihur se je naslonil na lino. Vsa kotlina pod njim je bilo polna dimaste mesečine; vanjo so se segale sence gozdov in mej. Slemenena onstran kotline so bila kakor umita, skozi drevje so se bliskali zidovi domačij. Med kopišči so še zorela žita. Gora, ki je zapirala kotlino na južni strani in kamor so se vsa ta razrita slemenena stekala, je bila zdaj odeta s prosojno, mlečnasto tenčico, njeni temni prepadi so bili do vrha zaliti z deviškim sijajem razkošne noči. Z redkimi zvezdami posejano nebo je tonilo v utripanje obzorne soparice.

Globoko je vsrkaval Dihur lepoto prostranega večera, njegov mir in vonj. Misli so se mu pa kakor večje lovile okrog košenine, okrog ječmena in drugih neposrednih, najbližjih skrbi. In čimbolj se ga je polasčala utrujenost, tembolj se ji je pamet zoperstavljala.

Nenadoma se je, da sam ni vedel kako, umaknil z line, vzel coklje v roko in se bosonog splazil iz parne za hlevski vogal, kjer je visela kosa. Neslišno jo je snel izza trama, zataknil si čepun s kamnom in jo urno, kakor bi ga kdo preganjal, pobrisal za hlevom nizdol po bregu ter se ustavil šele, ko se je bajta že skrila za robom.

Tam je nataknil coklje in se sam pri sebi opravičeval:

„Mudi se zaradi otave.. Svetlo je kakor podnevi in lahko pokosim log do zore. Mogoče pridobim toliko na času, da lahko stopim kak dan h kovaču popravljat jez. Ako bi me pri volu ne bilo zadelo, bi tega ne bilo treba... To bo žena gledala zjutraj, ko bo šla k Jaromilu...“

Ob prvi zori je bil log podrt. S prijetnim zadoščenjem je Dihur odšel k sosedu, kjer je z gizdavim vriskom skušal pregnati utrujenost, ki mu je začela gomaziti po žilah. Bil je prvi na travniku. — — —

Ko je Dihurka zvečer pospravila ognjišče, prekrizala speče otroke, se je skoraj opotekla k slamnatemu ležišču. Na robu postelje se je nenadoma zdržnila, se takoj odmeknila k vznožju in se zazrla v svetlo okence, skozi katero je vabila svetla noč. Po sobi je utripalo enakomerno dihanje otrok. To dihanje ji je na mah pregnalo spanec in ji vdahnilo čuden odpor. Brez jasnih misli še, a že previdno, kakor bi se morala skrivati, se je tiho splazila v vežo, odkoder je prisluhnila na

dvorišče. Zunaj je bilo tiho, samo voda je z žleba enakomerno žuborela v strugico. Potem je vzela izza trama srp, stisnila kamen, narahlo odpahnila večne duri ter jih zopet previdno zaprla, nato pa s cokljami pod pazduho smuknila za hišni vogal. Od tam je zdirjala v eni sapi proti ječmenu na „bradavici“. Šele ko ji je bajta izginila izpred oči, je obstala in se globoko oddahnila. Utrujenost je izginila, njene ozke posušene prsi so se napile moči dišečih trat.

„Zaradi toče je nevarno,“ je hitela sama pri sebi, kakor da bi se skušala pred nekom opravičiti. „Noč je svetla kakor dan in v takem hladu je žetev pravzaprav prijetnejša kakor podnevi, v vročini. — Razen tega se ječmenu mudi tudi zaradi bele repe, da se še ta o pravem času spravi v zemljo. — Ena noč gori ali doli — morda bom pri Jaromilu kak dan več, ali pa pojdem drugam. Samo da me mož ni videl. Naj počiva, siromak, ki se itak noč in dan pobija za družino...“

S takimi mislimi sta delala oba vso noč vsak na drugem koncu, on na vzhodni, ona na zapadni strani grunta, — oba z zavestjo, da sta drug drugega ukanila.

Do zore je Dihurka požela polovico „bradavice“. Med svitom je doma skuhala ovseni močnik za otroke, pomolzla kravo, spravila Neča na pašo, zbudila Miciko in ko je vse to opravila, je ravno pokukalo solnce izza štajerske strani. Ko ga je zagledala, je prestrašena planila na pot. Zibelke danes ni vzela s seboj, ker je včeraj slišala godrnjati Jaromilovo hčer:

„Lepo! Vsak prinese krmuha s seboj!“

Ko je šla skozi log, ji je ob pogledu na pokošene redi zastal korak. Pri tem jo je spreletelo toplo, a grenko zadoščenje.

Ko se je Dihur po malici vračal od soseda je onemel obstal pred „bradavico“. Toda nagrbano lice se mu je takoj razvedrilo, pri srcu pa mu je bilo mehko in trpko hkrati.

Zvečer se nista niti z besedico dotaknila minule noči. Tem strastneje sta govorila o nujnih delih, kakor bi hotela drug drugega prekositi. Skrb za vsakdanji kruh ju je začela podžigati in vse naslednje noči so bile za oba po večini svetle; podnevi sta garala po dninah, ponoči pa doma. Tako sta se gnala nekaj dni, požela ječmen, ga zložila, navozila na njivo gnoj in vse pripravila za repino setev. Naslednjega dne sta hotela ostati doma in iti zgodaj zjutraj orat.

Že v mraku pa je prišla k bajti Modrejeva dekla:

„Gospodar so rekli, da morate priti jutri žet.“

„Jutri smo mislili sejati repo.“

Ali deklina je bila naučena in je rekla:

„Gospodar so rekli, da drugič lahko h komu drugemu greste po prasce!“

To je bilo hudo in jasno povedano. Spomladi je dobila Dihurka pri Modreju par prascev in je ostala polovico dolžna.

Na dvorišče je legal mrak, na vzhodu se je narekovala luna, zapad pa je žarel v širokem pasu. To je naznanjalo skorajšen dež. Tudi od gore sem je pihljaj sumljiv vetrič.

Ko je Dihur razgledoval nebo, je Dihurka že odločila:

„Še nocoj bom raztrosila gnoj in jutri zjutraj lahko začneš ob svitu. — Do Modreja je samo dobre pol ure.“

S temi besedami je zdrknila z gnojnimi vilami na njivo.

Dihur je dvakrat premeril dvorišče, nato je molče napregel in poklical Neča. Deček, ki je bil šestnajst ur na nogah, je zajokal:

„Moramo, zaradi dežja!“ je tolmačil Dihur.

Ko je žena raztrosila gnoj, je rekla:

„Kar spočita sem, trosila bi vso noč!“

„Pojdi spat, da boš zjutraj mogla vstati!“

Mali, zaspani Neč je slabo gonil, krava, ki je bila priprežena namesto bavšeja, je bila juncu preslaba, uhajala je iz brazde, da so se venomer delali oplazi. Dihur je pozabljal, da je noč, in je vpil kakor podnevi, da so prepelice po žitih plašno utihale.

Materi se je deček zasmilil; vzela je šibo in je gonila sama. Medtem je Neč na ozarah trdno zaspal. Dihur ga je pokril s snopjem, da bi se ne prehladil.

Nato sta orala dalje.

Na zvezdah se je poznalo, da je moralo biti že čez polnoč. Tedaj je Dihurka rahlo vzdihnila:

„Pusti me malo!“

Sedla je v brazdo. Vol in krava sta začela prežvekovati. Dihur se je vsedel na merjasca in si natlačil pipo. Tudi on je bil utrujen.

„Kaj, ko bi spregla?“

Žena ni odgovorila.

„Zaspala je!“ je sočutno šinilo Dihurju v glavo.

Ne da bi čakal na njen odgovor, ji je segel pod vzglavje in jo hotel dvigniti v naročje. Ko pa je pritisnil njeno telo k sebi, ga je takoj pustil. Bilo je mrzlo in skoraj negibno. V glavo mu je planila vročina, na mah je pozabil na oranje in vse drugo. V hipu je slekel jopič, pokril z njim njena nedra, potem pa zdirjal preko njiv k sosedu kakor brezumna žival.

Četrt ure pozneje se je vrnil s šklepetajočo sosedo. Dihurko so krči prevaili v brazdo, da je z obrazom ležala na gnoju. Bila je nezavestna. Tik pred njo sta vol in krava nepremično prežvekovala.

Dihurka je spovala.

Medtem je prišel tudi sosed. Položili so jo na otep slame in jo zapeljali domov, kjer je ležala v nezavesti še ves naslednji dan. Zvečer, ko so prve deževne kaplje udarile na majhna okenska zatohle izbe, Dihurke ni bilo več. Do takrat bi ravno tudi repa o pravem času prišla v zemljo.

Ko so jo nesli pogrebci čez polje, je še vedno tičal merjasec v brazdi nezorane „bradavice“. Imela je velik pogreb, prišli so Jaromili, Modreji in vsa širna soseska. Duhovnik je govoril v srce segajočo popotnico. Ženske so se komaj zdržale, da niso Dihurja kar pri grobu napadle, zakaj od ust do ust je šlo, da je njene smrti kriva Dihurjeva zdrtost. Bale pa so se, da bi ga vrgla božjast. Okrog njega se je ovijalo pet mladih Dihurčkov in neukročeno vekalo:

„Mama, mamica, pridi nazaj!...“

5

Koj po Dihurkini smrti je prišel sosed k bajti in dejal:

„Prodaj mi kajžo vsaj zdaj! Čemu ti bo ta težava?“

„Tudi zdaj ne prodam! — Toda povejte vendar, kaj vam je na bajti? Saj vsi pravite, da nič ne zraste!“

„Ni mi za rast, ali tvoj svet tiči v mojem kakor klin!“

V resnici pa je izvedel Dihur že prej, kake namene ima sosed. Nekoč se je pri Hrustu napil in se bahal, da bo potegnil vodo iz Dihurjevih požiravnikov in napravil žago. Drugi so zopet pravili, da bi Dihurjevo bajto rad zamenjal z nekim grofovskim svetom, ki mu leži pri rokah. In grof bi se na ta način z gore stegnil v dol.

„Prodaj mi rajši ti tvoj suhi rob, ki meji na moj lapuh! Napravil bi tam njivo, suho njivo!“

Sosesd se je razburil:

„Še rad boš prodal!“

Prihajali so še drugi in spraševali za pastirji in pastircami:

„Dovolj jih imaš doma, daj mi Neča, daj mi Miciko. Pri nas jima ne bo hudo.“

Dihur pa je odgovarjal:

„Dokler bom mogel delati, bodo otroci pri hiši!“

Ostal je sam z otroki ter ril dalje, kakor je mogel. Micika je stopila na materino mesto in je bila z desetimi leti že cela gospodinja, razumna in modra. Ker je nosila tudi materine obleke, je bila videti še resnejša.

Velik križ je bil s šolo. Otroci niso imeli obleke, ne obutve in čimbolj so doraščali, tem manj časa so imeli za njo. Razen tega se jim je šola tudi sama na sebi priskutila. Otroci so jih zmerjali: „Dihur smrduh!“, zopet drugi so vpili: „Krompir, krompir...“

Nekega dne je vstala krčmarjeva deklina in je zatožila:

„Jaz ne bom sedela zraven Dihurke, ker ima uši. Doma so mi prepovedali.“

Na Micikini glavi je učitelj res našel cela gnezdišča gnid. Miciko je bilo sram, da je jokala. Med jokom je zdihtnila:

„Nimam matere...“

Učitelj jo je poslal domov in ji ukazal:

„Kadar boš zopet čista, se smeš vrniti!“

Doma jo je Dihur otešil, ji opral glavo z lugom, nato pa rekel:

„Poslej boš pa doma ostala!“

Tako je bilo tudi z drugimi. Neč je v jezi zagnal v zmerjavca kamen in ga pobil na tla. Oblast je Dihurja klicala na odgovor. Obljubil je, da bo fanta kaznoval, in ga je res premlatil, kakor se je spodobilo. Potem je dejal:

„V šolo ne pojdeš več, doma boš delal.“

Zaradi večnih zamud je imel neprestano opraviti z oblastmi, ki so ga kaznovale z globami in ga tudi zapirale. Ali vse zastonj, komaj so otroci za silo odraščali, so ostajali doma.

Dihur se je zagovarjal:

„Prvo je kruh — od učenosti ne moremo živeti!“

Podobno kakor s šolo je bilo tudi s cerkvijo. Dihur sam je sicer redko, vendar dosti redno zahajal v cerkev. Dokler je živela Dihurka, je pošiljala Neča in Miciko redno v cerkev, po njeni smrti pa se je tudi to začelo zanemarjati, ker ni bilo potrebne obleke.

Farni duhovnik je sklepal nad Dihurjem roke:

„Kaj misliš, Dihur! Pogane boš vzgojil!“

Dihur se je izvijal z revščino, da sam ne utegne, da bo, ko odrastejo, to drugače.

„Ti si odgovoren za duše svojih otrok!“

„Doma molimo vsako soboto rožni venec.“

„To je premalo, prijatelj moj, pošiljaj jih tudi v cerkev!“

Namesto tega se je Dihur sam ubijal s krščanskim naukom.

Ob poletnih nedeljah, kadar je imel čas, je gnal otroke pod tepko za bajto, odkoder se je videla vsa pliberska dobrava noter do Drave in za njo sivi kraji gori do Svinjske planine. Tam so se vlegli in začel se je krščanski nauk. Dihur je otrokom razlagal neskončno božjo dobrotljivost in večne krščanske resnice. Otroci so zamaknjeni molčali in grizli travo.

„Kake vere so Kovačevi?“ je nenadoma vprašal enooki Pungra.

„Krščanske, kakor mi!“

„Zakaj nas pa zmerjajo?“

Deset oči se je uprlo v Dihurja. Prihajal je v zagato.

„Kake vere so gospoda?“

„Naše... Ali gospoda se vere ne drže... Vsi pridejo v pekel...“

S tihim zadoščenjem so plavale otroške oči nad zelenimi tratami.

„Kaj bo z grofovimi gozdarjem?“ je vprašal Pungra, ker ga je ta enkrat zalotil pri prepovedani paši in ga natepel.

„Tudi on bo pogubljen!“

Otroške misli so vrtale dalje.

„V cerkvi pa sedi v prvi klopi!“

„Bog odpusti... Na sodni dan pa bo razdeljeval plačilo.“

„Zakaj ne zdaj?“

„Tako je svet narejen.“ —

„Zakaj nam je vzel mater?“

„Hotel jo je imeti pri sebi, ker je bila pridna.“

Otroci so se zamaknili v nebeške višave.

„Tam sta bog in mati!“

„Da, tam sta!“

„Ali je še daleč od Svinjske planine?...“

V daljavi se je nebo dotikalo široke Svinje.

„Še zelo, zelo daleč!...“

Medtem, ko so otroci strmeli v daljno obzorje, se je Dihur zamaknil v razprostrto pliberško dobrovo. Žitne barve, ki so se prelivale med osmojenimi borovimi gozdovi in se topile v soparo, so ga popolnoma osvojile, da je obležal nepremično na trati.

Tedaj so otroci utihali in tudi oni zrl v pravljичno daljino prečudne, njim nepoznane dežele. Vsa širna dobrova je blestela v zorečem žitu ali ajdovem cvetu. Bila je kakor potica, ki zapeljivo dehti in se smehlja.

Čez čas so prekinili zamaknjenost:

„Tam, kjer je toliko žita, ne manjka kruha.“

„Ne manjka ga bogatim, ali manjka ga revnim!“

„Ali so tudi tam revni ljudje?“

„Tudi tam, ali lažje se živi, kakor tukaj v hribih.“ — — —

Mahoma:

„Čigavo je tisto polje?“

„Grofovsko in kmečko.“

„Koliko krav ima grof?“

„Sto krav!...“

Kakor ukovani so se otroci zamaknili v pliberški grad, ki se je blestel v solncu, kakor v nadnaravno, čudežno prikazen iz onega sveta.

Tako so doraščali Dihurjevi otroci že zgodaj polni mržnje do vsega, kar je dišalo po gospodi. Za uk so ostajali trdoglavi, komaj je vsak

znal podpisati svoje ime in izpovedati za silo deset božjih zapovedi. Za svet se niso menili, razvijali so se v nepredirne nezaupljivce, ki so zakrknjeno zrl izpod resastih čel v osovraženo okolico.

Z dvanajstimi leti je Neč delal že v gozdu in še tisto leto je dobil kilo. Oče ga ni gnal k zdravniku, temveč je dobil coprnico iz Komeljna, ki je bolezen zagovorila. Nato ga je prevezal s pasom ter ga potolažil:

„Boga zahvali, vsaj vojak ne boš!“

Kljub vsem naporom je Dihurjevo gospodarstvo začelo iti rakovo pot. Na polju se je vedno manj pridelalo, letine so bile slabe, zaslužki pičli, potrebe in draginja pa so rastle iz dneva v dan. Nekaj let po ženini smrti je Dihur zopet prišel na dva repa, eno kozo in par ovac, hkrati pa je lezel v nove dolgove pri trgovcih in lesnih prekupčevalcih, za katere je delal. Slabi časi so se obetali. Delavci in kajzarji so pre-rokovali:

„Če bo šlo tako dalje, bo prišla vojska ...“

Kljub temu pa Dihur ni izgubil poguma. Videl je, da otroci do-raščajo in da si bodo kmalu sami zaslužili vsakdanji kruh.

6

Odkar je živel dihurski rod, je gorela tudi želja, priti do njive, ki bi rodila krompir. Že stari Dihur je nekoč na tujem svetu napravil novino za rž in krompir. Toda po nekaj letih, ko je bila zemlja očiščena in je pričela roditi, je posestnik sam pridržal novino. Sedanji Dihur je upal, da mu bo sosed odstopil suhi rob nad njegovo mlakužo. Na tihem je ta svet preiskal in našel, da je kakor nalašč za krompir, da je suh, peščen in globok. Toda sosed mu ga ni hotel prodati.

Vlažne Dihurjeve njive niso bile za krompir. Po navadi je gnil že v zemlji ali pa je bil piškav in drobničast ter imel zopern okus.

Leto za letom so Dihurjevi upali na obilno krompirjevo letino. Poskušali so na vse načine. Prebiral so semenje, ga sadili zgodaj spomladi ali pa šele, ko so ga v dolini že grebali, mu gnojili ali pa ga sejali v jalovo zemljo. Uspeh je bil vedno isti.

Otroke je pestil večni strah, kdaj bodo zadnjikrat videli krompir v oblicah na mizi. Po navadi ga je zmanjkovalo že pred pustom. Dihur je ostanek o pravem času skril za seme, otrokom pa je lagal:

„Zmanjkalo ga je! — Prihodnje leto ga pa ne bo, sejali ga bomo na ‚bradavici‘ ...“

Kopanje krompirja je bilo pri Dihurju eno najsvečanejših opravil. Da bi sadežev ne poškodovali z motikami, so rili goloroč po zemlji in kakor krti plezali po kolenih za njim.

Otroci so komaj shodili in že so se koritali po brazdah ter strahoma vrtali za krompirjem. Kadar so naleteli na posebno velik sad, so zagnali krik:

„Krompir, krompir...”

Dihur je vpil:

„Pazite, da ga ne ranite!”

Vsak ranjen, poškodovan sad je bil poplačan z udarci. Pretepeni otroci pa se niso jokali kakor drugekrati, temveč so pridušeno ihteli v zemljo. Zavedali so se velikega greha, ki so ga storili. Odkar je bila Micika za gospodinjo, je oče nikdar ni tepel. Ko pa je pri kopanju krompirja nekoč z motiko presekala posebno velik sadež, je mahoma pozabil na njeno čast in jo s toporom udaril po glavi, da je kakor snop padla na obraz.

Krompir je bil podedovana dihurska strast. Ob pogledu na bahato krompirjevo rast po sosednih njivah so jim trpnele žile. Paglavci so na cestah vpili za mladimi Dihurji:

„Krompir, krompir...”

To je hujše razpalilo, kakor sama psovka Dihur —

Nekaj let po materini smrti je bila pri Dihurju zopet slaba krompirjeva letina. Spomladi so ga sadili dvajset piskričev, od teh so ga deset piskričev kupili na odslužek v soseski. Na jesen so pa pridelali trideset piskričev in še ta je bil gnil in mišojed. Težka skrb je hodila okrog oglov.

Takrat je bil Neč star 15 let, Pungra pa 11. Neč je bil že tršat Dihur, ki je odsluževal po dninah domače dolgove. S Pungrom sta skrivaj skovala načrt. Nekega temnega večera sta oprtala vsak svojo vrečo in šla k Jaromilu, kjer je Neč čez dan taberkoval pri oranju krompirja. Pri Jaromilu niso vedeli kam z letošnjim pridelkom. Vse kleti so bile že polne in nasipali so ga že v odrino. Tja sta se splazila mlada Dihurja, si napolnila vreči, kolikor sta upala nesti, in izginila v noč.

Tri noči sta ga skrivaj nosila od Jaromila, ga nasipala v listnjaku in ga pokrivala kakor zaklad.

„Pozimi, kadar ga bo Micki primanjkovalo, ga bova dodajala v klet. Nihče ne bo opazil. — Pri Jaromilu ga pa itak ne bodo pogrešali.”

Ali že četrti dan so kakor jastrebi padli na dvorišče Jaromil, župan in dva žandarja z nasajenima bajonetoma.

„Dihur, ti si kradel krompir!”

Dihur se je uprl kakor pošast. Preiskali so hrame in kmalu našli krompirjev kup pod steljo.

„Kaj pa je to?”

„Jaz nisem kradel!”

„Poznamo vašo krompirsko lakoto! ...“ je zmagoslavno trdil župan.
„Sedaj ga boste v našem spremstvu znosili nazaj k Jaromilu. Nato greste z nami!“ je velel žandar.

„Jaz ga ne bom nikamor nosil!“ se je uprl Dihur.

Žandarja sta se delala, kakor da hočeta Dihurja ukleniti. Tedaj je mahoma skočil Neč med očeta in žandarja ter kriknil:

„Jaz sem kradel!“

Komisija je osupnila, Dihurja pa je zalila sumljiva rdečica.

„Kaj, ti osat!“ —

Župan je pihnil v fanta.

Jaromil pa je zjavkal:

„Sramota, kaka sramota! — Boter sem mu, botra je okradel!“

Neč je nepremično stal sredi njih.

Začeli so se posvetovati. Župan je predlagal, naj fant pri belem dnevu v spremstvu žandarjev znosi krompir nazaj k Jaromilu, da bo sramota tako očitna pred vso faro. Temu se je uprl Jaromil:

„Krompirja nočem nazaj, napravite ž njim, kar hočete. Moje mnenje je, da je treba fanta pošteno pretepesti na licu mesta. Tako si bo najbolj zapomnil, kaj je napravil. Jaz nočem imeti nobenih potov in sodnijskih opravkov. Tudi name pada sramota — boter sem mu!“

Tako so tudi sklenili.

„Kdo bo tepel?“ je vprašal žandar.

„Jaz ne bom!“ je izjavil Jaromil.

„Najbolje bi bilo, da bi tepel Dihur sam!“ je menil župan.

„Sam bom tepel, lahko se zanesete,“ se je suho oglasil Dihur.

„Tako se tudi spodobi!“

„Ali samo petindvajset udarcev! Jaz sem odgovoren!“ je zapovedal žandar.

Neč, ki je doslej stal nepremično ob strani, se je sam vlegel na pripravljeni stol; ko ga je žandar hotel privezati, je z rezkim glasom odbil:

„Ni treba!“

Potem so se spomnili:

„Ali naj mu slečemo hlače?“

Po kratkem prevdarjanju je Dihur skoraj strastno rekel:

„Pustite oblečenega, ker bo sicer tekla kri.“

Nato se je Jaromil še domislil:

„Otroci morajo biti zraven, da bodo imeli zgled.“

Nato so razvrstili otroke okrog mučilnega stola. Mlajša dva, Lonica in Joza, sta tuje in prestrašeno zrla na nepremično ležečega brata, z Mickinega lica je odsevala sočutna bol, dočim je bilo lice enookkega Pungre nespremenjeno srepo.

„Zaradi tega, ker je krompir kradel. Tako se kaznujejo tatovi, zapomnite si!“ je podučeval Jaromil.

Nato je Dihur začel udrihati s prizemnikovcem po Nečovem zadnjem delu. Ni tepel vihravo ali razburjeno, temveč počasi, previdno in žilavo, mah na mah. Vsak udarec je spremljal grozeč žvižg prizemnikovca skozi zrak in ta žvižg je hujše odmeval, kakor zamolkli udarci, ki so drug za drugim grizli v fantovo meso. Pri tem so bile njegove oči zvesto uprte tja, kamor je mahal.

Koj po prvem udarcu se je Neč krčevito oklenil stola in vsak naslednji udarec ga je pribil še bolj k lesu. Nekajkrat je zaškrtal z zobmi, sicer pa niso dale njegove stisnjene ustnice nobenega glasu.

To je župana raztogotilo:

„Seme, ali boš tulil?“

Toda Neč tudi potem ni zajokal, ko se mu je od bolečin po desetem udarcu telo raztegnilo in vidno ločilo od stola, ko sta roki odpovedali, ko je njegovo truplo postalo kepa neodpornega kvasu, katero so zvijali krči udarcev in bolečin. Šele blizu dvajsetega udarca se je zaslišal iz njegovih ust bolesten grč, ki se je ob zadnjih udarcih prelil v zateglo, umiranju podobno hropenje...

„...petindvajset! Dovolj!“ je ukazal žandar.

Dihurju je roka omahnila, kakor bi jo odsekal. Molčal je, toda njegov obraz je bil posivel in iz oči je bliskala topa razburjenost božjastnika.

„Vstani!“

Pretepeni Neč se je šele čez nekaj časa predramil. Ko pa je hotel vstati, se je opotekel in padel na tla. Njegove oči so bile krvavo podplute.

„Preveč si zategoval!“ je očital Jaromil.

„To bo kmalu bolje. Božja mast mu bo telo šele razgibala,“ je strokovnjaško menil župan.

Neča so zvalili na tratino, kjer je nepremično obležal.

Tedaj se je zgodilo nekaj nepričakovanega. Enooki Pungra je nenadoma uporno stopil pred žandarja, ki se mu je zdel poveljnik, in izzivajoče kriknil:

„Natepite tudi mene — tudi jaz sem pomagal nositi krompir!“

In kakor na povelje se je kar sam vlegel na stol.

Žandarja, župana ter Jaromil so se zdrznili:

„Pregrešna predrznost!“

„Kaj bo iz teh otrok?“

Zatekle, plave žile na Dihurjevem obrazu so se pri tej priči še bolj napele, nato je njegova desnica, v kateri je še vedno stiskal pri-

zemkovec, zopet oživila in ne da bi čakal povelja, je že hotel začeti s pretepanjem.

„Stojte, temu samo petnajst!“ ga je prestrigel žandar.

Nato je zažvižgalo petnajst prizemnikovih udarcev...

Pungra je bil še odpornejši kakor Neč. Zagrizel se je bil v stol in njegovo telo se je začelo stegovati šele proti koncu. Tudi vstal je sam, brez vzdih, brez solze v zdravem očesu, čeprav je oče tolkel s slepo besnostjo. Le v votlini izteklega očesa je zamigljala velika, bridka solza.

Dihur je bil ves izčrpan in se je brez moči sesedel na natezavnico. Otroci pa, ki so bili ves čas kakor okameneli, se niso zganili.

Komisijo je ta mir razburil:

„Gavžniki, kaj zijate!“

„Ali smo opravili?“ je tedaj vprašal žandar.

Komisija se je jadrno odpravila z dvorišča.

Komaj je za njimi zaropotala lesa, je Dihurja že vrgla božjast. Ko se je prebudil iz omotice, ni bilo Neča in Pungre nikjer. Izostala sta tri dni in tri noči in sta se skrila v pečevju nad bajto. Le Micika je vedela za njuno skrivališče in jima je skrivaj donášala hrano. Ko so se rane zacelile, sta se vrnila, kakor bi se ne bilo nič zgodilo, in nihče ni tega dogodka več omenil.

7

Že tri dni so se Dihurji borili z novim požiravnikom, ki je iznenada napadel najboljšo njihovo njivo „bradavico“. Prvi ga je zapazil enooki Pungra, ki je takoj zdirjal v les pod goro, kjer sta Dihur in Neč podirala. Kakor bi naznanjal hudo uro, je že od daleč vpil, da je odmevalo po tihih slemenih:

„Bradavico je napadel nov požiravnik!“

Dihurju je zastala sekira.

„Ali na repišču ali na ječmenišču?“

„Na repišču...“

Dihur in Neč sta zagnala orodje v skorje in zdirjala domov.

Novi požiravnik je služil na gornjem koncu bradavice, sredi krompirjeve setve. Kdor bi teh požrešnih pošasti ne poznal, bi taki pohlevni mokroti ne pripisoval nobene važnosti. Toda Dihurji so vedeli, s kom imajo opravka. Take rumene potuhe se hitro širijo in bogato rodijo. Začel se je cediti na najnevarnejšem mestu, na mali vzboklini, odkoder bi lahko požiral rast na vse strani. In ravno to leto je bil krompir nenavadno lep, bahave, temnozelene rasti in goden za grobanje.

Dihurji so od vzglavja požiravnika do ozar izkopali drago, lepo med krompirjevimi brazdami, da pri tem niti enega grma niso poškodovali. Draga pa ni zajela niti tretjine mokrote. Zemlja je začela kipeti v vedno večjem krogu in na obronkih so slinili novorojeni požeruhi. Mokrotne čeljusti so se odpirale in grozile požreti celo repišče.

Tedaj so se Dihurji zakadili v kipečo zemljo s krampi in motikami. Podžigala sta jih strast in srd.

Razparali so površje vzbokline in ji z globokim rovom prodrli v osrčje, kjer je bil izvir njihove nesreče. Dočim so od kraja še čuvali krompirjeve sadeže, se jih izogibali in posamezne grme z rokami prenašali na suhi svet, jih je boj kmalu popolnoma obsedel. Videli so le še sluzaste čeljusti, ki so segale po vedno večjem delu njive. Besno so vrtali za novimi slinastimi ranami, odpirali jim žile in jim izcejali rjavi strup v globok kanal, ki so ga izkopali od glavnega vira preko vse njive do ozar.

Bosi in gologlavi, pokriti z blatom, so vrtali kakor krti. Pri tem niso čutili ne utrujenosti ne lakote. Dihur sam je oral pri vzglavju glavnega požiravnika in mu brez oddiha razkopaval rebra. Mladi Dihurji pa so napadali ostale izvirke, kidali zemljo in raztegovali mrežo odtokov v glavni kanal. Doma je ostala samo Micika.

Zelena njiva se je kmalu izpremenila v široko, rdečkasto krtino, ki se je videla daleč po soseski. Sosedje so hitro uganili, kaj to pomeni.

„Dihurji se zopet dajejo s požiravniki!“

Tri dni ni bilo nobenega znamenja, kdo se bo udal. Pač se je vedno več umazane vode zbiralo v jarku, ki jo je izcejal na ozare že za cel mlinski kamen. Ali tudi požiravnik se je košatil na vse strani, bežal pred rezili lopat in krampov ter izpodjedal vedno več setve. Četrty dan pa se je nagnila zmaga k Dihurjem. Kipenje zemlje se ni več širilo, srebanje novih sluzastih ustnic je prenehalo, pač pa je začela voda na vso moč udarjati iz vzglavnih rovov.

Dihur je z zavestjo zmagovalca neumorno ril dalje. Zlezel je že čisto pod vzboklino in odpiral pravi pravcati rov. Do kolena je stal v rjavi žlobudri. Od povsod, iz dna, iz ilovnatih sten se je stekala voda, vedno več in več. Neč in Pungra sta komaj utegnili odstranjevati zemljo, ki jo je oče metal iz rova.

„Zdaj ne smemo odnehati, to je samo potuha...“ je bodril Dihur sebe in otroke.

„Bradavica mora biti suha...“

„Požiravnik mora crkniti...“

Peti dan se je začela zemlja okrog požiravnika vidno sušiti. Dihur se je bil preril skozi vrhno plast rdeče ilovice do spodnje, modrikaste. Iz sloja med obema plastema je z vso silo udrla voda na dan. Neč in Pungra sta se zmagoslavno razkoračila nad odvodnim jarkom.

„Žila je najdena...“

Dihur pa je še vedno mahal s krampom v testasto zemljo.

Pri zadnjem zamahu je rezilo kresnilo ob kamen. Iz rova se je začul zmagoslaven krik:

„Bradavica je rešena...“

Temu kriku pa je koj sledil čofotast padec in nato bolesten jek.

Neč in Pungra sta vdrla v rov. V kotu je ležal vznak Dihur, pokrit s plastjo usedle zemlje, iz katere je molel ogromen kamen. Pungra mu je dvignil glavo iz žlobudre, ki ga je hotela zaliti, Neč pa je kar z rokama odmetaval zemljo z njega. Preden je odvalil kamen, ki mu je ležal ravno na kili, je bil Dihur že nezavesten. Otroci so ga zvlekli iz rova in ga položili sredi krompirjeve zeli na tla. Kuhala ga je vročina, da se mu je ilovnata skorja sproti luščila od lic.

Pungra je tekkel domov po krave. Toda ko se je vrnil z vprego, se je Dihur že zavedel, ali ganiti se ni mogel. Ko so ga otroci polagali na gare, jih je opozarjal:

„Pazite na krompir, da ga ne pohodite!“

Doma se mu je zopet poslabšalo in zvečer je začel blesti. Plaz mu je pretisnil kilo in čreva so se mešala, da se je krčevito premetaval po slami.

Otroci so ga izpraševali:

„Ali naj gremo po koga?“

„Po nikogar!“ je omahnil oče v omotici.

In tako so bili sami priča očetovih bolečin.

Polagoma se je Dihur umiril in zdelo se jim je, da spi. Tiho so se umaknili na ležišča, pustili pa so brleti luč na mizi. Ponoči jih je nenadoma zbudil očetov glas:

„Koliko je ura?“

Oba, Neč in Pungra sta zdirjala na dvorišče, pogledala na zvezde ter se takoj vrnila.

„Kosci so nad Uršljo goro, žanjice nad Svinjsko planino in grabljice nad Golco.“

„— — Potem je dvel!“

Nato je sledil dolg molk. Dihur je nepremično ležal in strmел v sajasti strop. Iz kotov se je slišalo dihanje utrujenih otrok. Neč in Pungra sta obsedela pri peči, kakor bi pričakovala nadaljnjih očetovih

želj. Njegov obraz je bil poln zagonetnih potez, njegove oči pa so imele čuden blesk.

„Ali naj grem po gospoda...?“, je bleknil Neč čez čas.

Dihurjevo telo se je zdrznilo pod razcapano odejo.

„Ali misliš, da me bo požiravnik požrl...?“

„Samo tako sva mislila...“

Do svita se ni nič spremenilo. Tiho je ležal Dihur in fanta sta medtem zadremala za pečjo. Ko pa je okence iz daljave naznanilo jutrnjo zarjo, so Dihurja zopet napadli krči. Moral je trpeti neznosne bolečine v črevesih, zakaj v nezvesti se je neprestano grabil za kilo, kakor bi hotel potlačiti čreva nazaj v trebuh. Otroci so nemo stali okrog postelje. Ko so bolečine malo popustile in se mu je zavest zjasnila, je zastokal:

„Pospravite zemljo s krompirja in ogrobajte ga...“

Nato so ga zopet zgrabili krči in ga niso več izpustili. Ni se več zavedel, ni se dotaknil pravkar namolženega mleka, ki mu ga je prinesla Micika, nikogar več ni spoznal in prvi solnčni žarki so na razmetanem ležišču Dihurjeve bajte našli negibno kepo rosnega mrliča.

Pričujočnost očetove nesreče, njegovih bolečin, njegovega stokanja in umiranja je otroke napolnila s težko moro zbeganosti in potrnosti. Očetova smrt pa jih je prevzela s samozavestno žalostjo in bolečino osamelosti. Vendar so se hitro odločili, da spravijo zadevo v red.

Najprej so očeta naparali, kakor so videli pri materi. Z veliko muko sta Neč in Pungra spravila za hlače očetovo kilo, ki jo je Dihur v smrtnem boju razgrebel, da so uhajala čreva iz nje in se je razširjal neznosen smrad po sobi.

Kakor pri materi, so tudi njemu pri vzglavju postavili leščerbo, slamo očetovega ležišča pa so zažgali na njivi.

Pri tem ni nobenemu prišlo na um, da bi kogarkoli poklical ali da bi komurkoli naznanil očetovo smrt. Vedeli so, da ni nikogar, ki bi hotel ali mogel z njimi deliti njih žalost in skrbi. Šele opoldne, ko pri fari niso zazvonili mrliču, jim je postalo nekoliko tesno pri srcih, kakor bi nekaj pogrešali.

Pomislili so:

„Če naročimo zvonjenje, bodo prišli ljudje in nam bodo očeta oteli!“

Nato so sklenili, da ga pokopljejo na skrivaj, da nihče ne bo vedel za to — pod tepko na robu, odkoder je razgled na vse strani in kjer je svet suh, peščen. Neč se je lotil zbijanja krste, Pungra in Joza pa sta začela kopati grob. Ko se je Pungra že do pasu zaril v

rušo, je naenkrat odložil kramp, stopil v odrino ter rekel bratu, ki je tesal krsto:

„Ali bi ne bilo prav, da bi vsaj Sušnikovemu stricu poslali pošto. Bila sta skupaj na Svinjski planini...“

„Da, on ima pravico!“ so sklenili Dihurji.

Zedinili so se, naj mu Micika odnese pošto...

Sušnik je pridiral kakor jelen, ž njim pa župan, žandarji in še več drugih. Zvečer o mraku in vso noč se je na Dihurščini kar trlo ljudi od blizu in daleč. Povsod se je bliskovito razširila novica o njegovi smrti, ali take množice ni priklicala le suha novica, temveč jih je spravila na noge še nikdar slišana vest, da so hoteli otroci Dihurja na skrivaj pokopati v nežegnani zemlji. Vso noč so romale gruče k izkopanemu grobu in prepadeno zrle v krsto, zbito iz razpokanih klanic, ki je bila že pripravljena pod odrino.

Potem si je vsak zaporedoma ogledal vse mlade Dihurje, ki so se kakor sence potikali po kotih in izpod čela sršeli v zijave obraze.

Šele naslednjega jutra so farni zvonovi Dihurju zazvonili kratko popotnico.

Po pogrebu je tuja roka razdrla Dihurjevo gnezdo. Dihurje so potaknili po službah, zapuščino večnih požiravnikov pa je prevzel bogati sosed.

Vebrov istinitostni dokaz za praistinitost Boga

Dr. Alfred Šerko

„Bog biti se pravi toliko, kakor že po lastni vsebini, že po lastni naravi v najožjem pomenu besede istinit biti.“

Veber: Knjiga o Bogu. Str. 64.

Iz gornje definicije Boga sledi, da Bog — — — ako v resnici eksistira — — — že po lastni naravi (nujno) eksistira. Pri dokazu eksistence Boga gre torej za dokaz eksistence takega bitja, ki mu eksistenca že bistveno pripada, o katerem je torej reči, da ni mogoče, da bi ne eksistiralo.

Ali je tak dokaz sploh mogoč? Jaz sodim da ne. Veber je drugačnega mnenja. Napisal je obširno knjigo, v kateri razvija petero dokazov za „praistinitost“ Boga. Oglejmo si za danes prvega, ki ga imenuje Veber „istinitostnega“.

Po Vebru „razpade svet in življenje v dve polovici, izmed katerih tvorijo prvo dejanski svet in dejansko življenje, drugo pa svet in življenje, ki ga dejanski ni.“